

ΧΡΟΝΙΚΟ

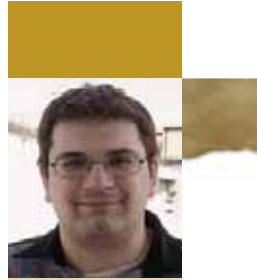
ΠΟΛΙΤΗΣ
Τα λέει όλα!

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 2008 | ΤΕΥΧΟΣ 015 | ISSN 1986-048X

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ «Π» ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ - ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΟΠΑΠ (ΚΥΠΡΟΥ) ΛΤΔ

Οι Μαρωνίτες της Κύπρου

Του Αλέξανδρου-Μιχαήλ Χατζηλύρα
Ερευνητή-μελετητή

Το σημερινό Χρονικό ασχολείται με την ιστορία της Μαρωνιτικής Θρησκευτικής Κοινότητας της Κύπρου. Ως γνωστόν, με βάση το Σύνταγμα αποτελεί μια εκ των τριών αναγνωρισμένων θρησκευτικών κοινοτήτων, μαζί με τους Αρμένιους και τους Λατίνους, τους οποίους θα δούμε σε κατοπινά Χρονικά.

Ο ερευνητής-μελετητής Αλέξανδρος-Μιχαήλ Χατζηλύρας, μέσα από την έρευνά του, σε συνεργασία με φορείς και οργανώσεις της Μαρωνιτικής κοινότητας, παρουσιάζει ένα εντυπωσιακό οδοιπορικό. Θα παρακολουθήσουμε την πορεία από τη γέννηση της κοινότητας στη Συροπαλαιστίνη, τους σημαντικούς ιεράρχες της, τους διωγμούς και τις διώξεις που υπέστησαν. Ακολούθως θα δούμε πως έφτασαν σημαντικοί αριθμοί μελών της κοινότητας στην Κύπρο, που εγκαταστάθηκαν και ποιές οι σχέσεις τους με τους ντόπιους. Τα μοναστήρια, τις εκκλησίες και τις οργανώσεις τους, τα σχολεία και τις εκδηλώσεις τους. Επίσης παρουσιάζονται δημογραφικά στοιχεία, όπως και η μοναδική διάλεκτος του Κορμακίτη. Μια διάλεκτος που μιλούν ελάχιστοι και κινδυνεύει με αφανισμό. Μέσα από τις σελίδες μας, δίνεται λοιπόν η ευκαιρία για μια πιο κοντινή ματιά, σε ένα από τα πιο σημαντικά κεφάλαια που συνθέτουν τη σύγχρονη Κύπρο.

Αντρέας Παπαγιάννης

**ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ**
ΤΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Εκδόσεις Αρκτίνοσ Λτδ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παπαδόπουλος
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Διονύσης Διονυσίου
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χάρης Νικολαΐδης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΟΥ: Αντρέας Παπαγιάννης
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Μιχάλης Φενερίδης
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: STAVRINIDES PRESS

6

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Η γέννηση της Μαρωνιτικής κοινότητας και ο ερχομός τους στην Κύπρο

14

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Που κατοικούσαν οι Μαρωνίτες διαχρονικά και πως είναι κατανεμημένοι γεωγραφικά σήμερα

18

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Θρησκευτικές διαφορές και η σχέση τους με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία

20

ΜΙΑ ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

Η διάλεκτος του Κορμακίτη. Κίνδυνοι εξαφάνισης και προσπάθειες διάσωσής της

21

ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Επιφανείς Μαρωνίτες που με τη δράση τους υπηρέτησαν τον τόπο και την κοινότητά τους

Ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της Κύπρου

Η Κύπρος, ένα πανέμορφο νησί στη νοτιοανατολική γωνιά της Μεσογείου, από ψηλά φαντάζει σαν ένα χρυσοπράσινο φύλλο ριγμένο στο πέλαγος. Η στρατηγική γεωγραφική της θέση, στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, την σημάδεψε ανεξίτηλα. Τα πρώτα ίχνη πολιτισμού εντοπίζονται στον Αετόκρεμμο, τη Χοιροκοιτία και την Τέντα, και καθ' όλη τη Νεολιθική και τη Χαλκολιθική περίοδο έχουμε πληθώρα οικισμών. Μεταξύ 1400-1050 π.Χ. εγκαθίστανται εδώ Μυκηναίοι και Αχαιοί· μέχρι τον 4ο αιώνα π.Χ. οι αυτόχθονες Ετεοκύπριοι σταδιακά υιοθετούν τη θρησκεία, τις τέχνες και τον πολιτισμό των Ελλήνων αποίκων, καθώς και τη γλώσσα και το αλφάβητό τους.

Την Κύπρο καταλαμβάνουν διαδοχικά οι Φοίνικες (950-850 π.Χ.), οι Ασσύριοι (709-669 π.Χ.), οι Αιγύπτιοι (565-546

π.Χ.) και οι Πέρσες (546-332 π.Χ.). Στα 332 π.Χ. κατακτάται από το Μέγα Αλέξανδρο· με το θάνατό του περνά στους Πτολεμαίους για να γίνει στα 58 π.Χ. ρωμαϊκή επαρχία. Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο εγκαθίστανται Εβραίοι και λαμβάνει χώρα ο εκχριστιανισμός των κατοίκων. Στη συνέχεια γίνεται βυζαντινό θέμα (επαρχία)· κατά την περίοδο αυτή εγκαθίστανται εδώ οι πρώτοι Αρμένιοι και Μαρωνίτες, καθώς και Εβραίοι έμποροι. Μεταξύ 632-965 διενεργούνται οι αραβικές επιδρομές, παραδόξως όμως οι επιδρομείς δεν κτίζουν μόνιμους οικισμούς. Κατά την Υστεροβυζαντινή περίοδο εντοπίζονται και οι πρώτες καταβολές της λατινικής κοινότητας.

Το 1191 η Κύπρος καταλαμβάνεται από το σταυροφόρο Βασιλιά της Αγγλίας, Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο, ο οποίος την πωλεί στους Ναΐτες Ιππότες, και αυτοί με τη σειρά τους τη μεταπωλούν στο Ριχάρδο, μέχρι που το 1192 την αγοράζει τιτουλάριος Βασιλιάς της Ιερουσαλήμ, Γκυ ντε Λουζινιάν. Έτσι

ξεκινά η Φραγκοκρατία (1192-1489), κατά την οποία εγκαθίστανται στην Κύπρο πολλοί χριστιανοί της Μέσης Ανατολής και Εβραίοι, καθώς και πολυάριθμοι Αρμένιοι, Λατίνοι και Μαρωνίτες. Το 1489 η τελευταία Βασίλισσα της Κύπρου, Αικατερίνη Κορνάρο, μετά από δολοπλοκίες υποχρεώνεται να παραχωρήσει την Κύπρο στη Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας, στα χέρια της οποίας παραμένει μέχρι τον Ιούλιο του 1570· οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν το νησί τον Αύγουστο του 1571.

Κατά την Τουρκοκρατία (1571-1878) πολλοί Ορθόδοξοι αναγκάζονται να εξισλαμιστούν ή να γίνουν λινοβάμβακοι, ενώ όσοι Λατίνοι και Μαρωνίτες δεν εκδιώχθηκαν από την Κύπρο υποχρεώνονται να γίνουν Ορθόδοξοι ή να ασπασθούν το Ισλάμ· πολλοί γίνονται λινοβάμβακοι. Παράλληλα εγκαθίστανται πολλές οικογένειες Οθωμανών. Μόνη παρηγοριά για την καθολική κοινότητα η ύπαρξη των κονσουλάτων στην πό-

Οι Μαρωνίτες της Κύπρου

λη της Λάρνακας, αφού η εδώ παρουσία τους συνοδεύεται με την έλευση Ευρωπαίων γιατρών, εμπόρων και τραπεζιτών, καθώς και κάποιων ρωμαιοκαθολικών μοναχών.

Στις 8 Ιουλίου 1878, απόρροια της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και με συμφωνία καταβολής ετήσιου ενοικίου στην Υψηλή Πύλη, οι Βρετανοί καθίστανται κυρίαρχοι του νησιού μας. Η ηπιότερη διοίκηση των Βρετανών βελτιώνει σαφώς την κατάσταση των θρησκευτικών ομάδων, οι οποίες ευμερούσαν καθ' όλη τη διάρκεια της Αγγλοκρατίας. Ιδιαίτερη ώθηση δέχθηκε η μικρή αρμενική κοινότητα, αφού εδώ βρήκαν καταφύγιο χιλιάδες Αρμένιοι που διέφυγαν από τις τρομερές σφαγές και τη γενοκτονία που διενέργησαν οι Νεότουρκοι, αλλά και πρόσφυγες από την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο. Παράλληλα η λατινική κοινότητα μεγαλώνει με Βρετανούς, Ευρωπαίους και μερικούς Μαρωνίτες, ενώ συγχρόνως δημιουργείται εκ του μηδενός αγγλικανική κοινότητα.

*Το ξωκλήσι
του Αγίου
Αντωνίου
στην Κυθρέα.*

Επίσης μεταφέρονται εδώ προσωρινά 52.384 Εβραίοι πρόσφυγες μεταξύ 1946-1949.

Στις 16 Αυγούστου 1960 η Κύπρος καθίσταται ανεξάρτητο κράτος και, με βάση το Σύνταγμα, αναγνωρίζονται τρεις θρησκευτικές ομάδες (Μαρωνίτες, Αρμένιοι και Λατίνοι). Ονομάστηκαν Λατίνοι, αντί Καθολικοί, επειδή η υιοθέτηση του όρου έβρισκε αντίθετους τους Μαρωνίτες, οι οποίοι είναι και οι ίδιοι Καθολικοί. Η εισήγηση έγινε από τον τότε Βρετανό Κυβερνήτη, Sir Hugh Foot.

Το 1974 η Τουρκία εισβάλλει παράνομα και βάρβαρα σε δύο φάσεις, με αποτέλεσμα την κατοχή του 34,85% της έκτασης της Κύπρου και τη βίαια εκρίζωση 200.000 ανθρώπων από τις πατρογονικές τους εστίες. Πέραν των 115.000 παράνομων εποίκων από την Ανατολία εγκαθίστανται στην κατεχόμενη Κύπρο, αλλάζοντας ριζικά το δημογραφικό της χαρακτήρα. Λόγω της οικονομικής άνθησης και της ευρωστίας της οικονομίας της ελεύθερης Κύπρου τα τελευταία 15-20 χρόνια, εισρέει μεγάλος αριθμός νόμιμων και παράνομων αλλοδαπών από όλες τις γωνιές του πλανήτη, κυρίως από τη νοτιοανατολική Ασία, τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ και τον Εύξεινο Πόντο.

Το νομικό καθεστώς των θρησκευτικών ομάδων

Με βάση το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας (Άρθρο 2, Παράγραφοι 1δ2), ορίζεται ότι στην Κύπρο υπάρχουν

***Όταν η βυζαντινή αυτοκρατορία
διαδέχτηκε τη Ρωμαϊκή, η Κύπρος
γίνεται βυζαντινό θέμα (επαρχία)
κατά την περίοδο αυτή
εγκαθίστανται εδώ οι πρώτοι
Αρμένιοι και Μαρωνίτες,
καθώς και Εβραίοι έμποροι***

δύο κοινότητες, η «ελληνική» και η «τουρκική». Η Παράγραφος 3 ορίζει ότι:

«Πολίται της Δημοκρατίας μη περιλαμβανόμενοι εις τας διατάξεις της πρώτης ή της δευτέρας παραγράφου του παρόντος άρθρου, επιλέγουσιν ατομικώς την ελληνικήν ή την τουρκικήν κοινότητα εντός προθεσμίας τριών μηνών από της ημερομηνίας της ενάρξεως της ισχύος του Συντάγματος. Εφ' όσον όμως ανήκουσιν εις θρησκευτικήν ομάδα επιλέγουσιν την ελληνικήν ή την τουρκικήν κοινότητα ομαδικώς και επί τη τοιαύτη επιλογή θεωρούνται μέλη της κοινότητος, ην επελέξαντο, τηρουμένου του κανόνος ότι πας πολίτης της Δημοκρατίας ανήκων εις τοιαύτην θρησκευτικήν ομάδα δικαιούται να μη συμμορφωθεί κατόπιν αποφάσεως της ομάδος επιλογής αυτής, οπότε δι' ενυπογράφου δηλώσεως αυτού υπο-

Αποψη από την επίσκεψη στο σκλαβωμένο και ερειπωμένο Προφήτη Ηλία.

βαλλομένης εντός μηνός από της ημερομηνίας της επιλογής της ομάδος αυτού εις τον αρμόδιον υπάλληλον της Δημοκρατίας, και εις τους Προέδρους της ελληνικής και της τουρκικής Κοινοτικής Συνελεύσεως, επιλέγει κοινότητα διάφορον της κοινότητος, ην επελέξατο η ομάς αυτού».

«Νοείται περαιτέρω ότι, εν η περιπτώσει η επιλογή, η γενομένη υπό θρησκευτικής ομάδος, δεν γίνη αποδεκτή, επι τω λόγω ότι τα μέλη αυτής είναι ολιγώτερα του απαιτουμένου αριθμού, πας ανήκων εις τοιαύτην θρησκευτικήν ομάδα δικαιούται, εντός μηνός από της ημερομηνίας της αρνήσεως αποδοχής της επιλογής της ομάδος, να επιλέξη ατομικώς την κοινότητα, εις ην επιθυμεί να ανήκη, τηρών την προειρημένην διαδικασία».

«Εν τη παρούση παραγράφω «θρησκευτική ομάς» σημαίνει ομάδα προσώπων συνήθως κατοικούντων εν Κύπρω, πρεσβευόντων την αυτήν θρησκείαν και ανηκόντων είτε εις το αυτό δόγμα είτε υποκειμένων εις την αυτήν δικαιοδοσίαν ταύτης, των οποίων ο αριθμός κατά την ημερομηνία της ενάρξεως της ισχύος του Συντάγματος υπερβαίνει τους χιλίους, εξων τουλάχιστον πεντακόσιοι κατέστησαν υπήκοοι της Δημοκρατίας κατά την ειρημένην ημερομηνίαν».

Βάσει του δημοψηφίσματος που διενεργήθηκε το 1960, και οι τρεις θρησκευτικές ομάδες επέλεξαν να ανήκουν στην Ε/Κ κοινότητα, κάτι το οποίο επηρέασε τις σχέσεις τους με τους Τ/Κ, που τις έβλεπαν ως προέκταση των πολιτικών επιλογών των Ε/Κ

Βάσει του δημοψηφίσματος που διενεργήθηκε το 1960, και οι τρεις θρησκευτικές ομάδες επέλεξαν να ανήκουν στην Ε/Κ κοινότητα, κάτι το οποίο επηρέασε τις σχέσεις τους με τους Τ/Κ, που τις έβλεπαν ως προέκταση των πολιτικών επιλογών των Ε/Κ, γι' αυτό άλλωστε και είχαν όμοια ή και χειρότερη μεταχείριση κατά τις διακοινοτικές ταραχές (1963-1964) και την τουρκική εισβολή (1974). Η εκπροσώπηση των θρησκευτικών ομάδων στα θέσμια της Κυπριακής Δημοκρατίας καθορίζεται

στο Άρθρο 109: «Εκάστη θρησκευτική ομάδα, ήτις συμφώνως τη τρίτη παραγράφω του άρθρου 2 επελέξαντο εκατέραν κοινότητα, δικαιούται όπως αντιπροσωπεύηται εν τη Κοινοτική Συνέλευσι της κοινότητος, ην η ομάδα επελέξατο, ως ο οικείος κοινοτικός νόμος θέλει ορίσει, διά μέλους ή μελών της θρησκευτικής ομάδος εκλεγόμενης υπό ταύτης».

Έτσι συμμετείχαν ένας Αρμένιος και ένας Λατίνος στα εκ Λευκωσίας μέλη της ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης, ενώ στα εκ Κερύνειας μέλη συμμετείχε ένας Μαρωνίτης (Νόμος 8/1960). Η Κοινοτική Συνέλευση δρούσε ως ένα είδος Κάτω Βουλής, με αρμοδιότητες σε θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά ζητήματα. Με την αποχώρηση των Τ/Κ από την Κυπριακή Δημοκρατία και την de facto κατάργηση της τουρκικής Κοινοτικής Συνέλευσης, αποφασίστηκε στις 25 Μαρτίου 1965 η μεταβίβαση των νομοθετικών εξουσιών της ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης στη Βουλή των Αντιπροσώπων και των εκτελεστικών εξουσιών της στο νεοσύστατο Υπουργείο Παιδείας (Νόμος 12/1965). Μέχρι το 1970 παρατεινόταν ετησίως η θητεία των Εκπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων.

Με τον Περί Θρησκευτικών Ομάδων (Εκπροσώπησις) Νόμο (Νόμος 58/1970) ορίστηκε ότι η κάθε θρησκευτική ομάδα εκπροσωπείται στη Βουλή των Αντιπροσώπων με έναν εκλεγμένο Εκπρόσωπο. Η συμμετοχή των Εκπροσώπων είναι πενταετής και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα· οι Εκπρόσωποι

απολαμβάνουν των ιδίων προνομίων με τους υπόλοιπους Βουλευτές (ανεύθυνο, ασυλία, χρηματική αποζημίωση κτλ), συμμετέχουν στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας, και παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις της ολομέλειας. Αν και δεν έχουν δικαίωμα ψήφου, εκφράζουν τις απόψεις τους για θέματα που αφορούν την ομάδα τους. Με το Νόμο 38/1976 η θητεία τους ταυτίστηκε με τη θητεία της εκάστοτε Βουλής, ενώ από το 1991 οι εκλογές για την ανάδειξή τους διενεργείται ταυτόχρονα και παράλληλα με τις βουλευτικές εκλογές, και έτσι την ημέρα της διεξαγωγής των εκλογών οι εκλογείς των θρησκευτικών ομάδων ψηφίζουν δύο φορές, μία για τον Εκπρόσωπο τους και μία για την εκλογή των 56 Ε/Κ Βουλευτών.

Οι απαρχές των Μαρωνιτών

Ως ξεχωριστό έθνος οι Μαρωνίτες πρωτοεμφανίστηκαν στις παρυφές της Αντιόχειας, έδρας ενός από τα πέντε Πρωτογενή Πατριαρχεία και πόλης στην οποία οι ακόλουθοι του Ιησού αποκλήθηκαν για πρώτη φορά Χριστιανοί. Στη λαμπρή πόλη της Αντιόχειας ήταν που δρούσε αρχικά ο ιδρυτής του μαρωνιτικού έθνους, Άγιος Μάρωνας, ο οποίος σε νεαρή ηλικία έγινε μοναχός· περί τα 386 αποφάσισε να γίνει ασκητής και ερημίτης και έτσι αποσύρθηκε στο όρος Ταύρος. Η πίστη του στο Θεό και η χάρις του ήταν τόσο δυνατές που σύντομα έγινε φημισμένος όχι μόνο για τον ενάρετο βίο του

Αποψη του μετοχίου του Προφήτη Ηλία στον Κοισιάτη.

αλλά και για τα θαύματα που επιτελούσε: το 405 ο φίλος του, Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, σε επιστολή στην οποία εξέφραζε την αγάπη και το σεβασμό που έτρεφε για το πρόσωπό του, του ζητούσε να προσευχηθεί γι' αυτόν. Μέχρι το θάνατό του (410) κατάφερε να γίνει ένας φάρος πίστης, ένας Βος Απόστολος και ένας στοργικός δάσκαλος για τους Μαρδαίτες οπαδούς του, οι οποίοι αμέσως μετά ίδρυσαν το ομώνυμο μοναστήρι.

Μετά τη Δ' Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνος (451), οι Μαρωνίτες - λαός με ιδιαίτερη προσηλωση στη χριστιανική πίστη και τις αποφάσεις της Εκκλησίας - ακολούθησαν σθεναρά τις αποφάσεις της Συνόδου, με αποτέλεσμα 350 μονα-

σιογνωμία των Μαρωνιτών, καταγόταν από ευγενή φράγκικη οικογένεια και σπούδασε στην Αντιόχεια, την Κωνσταντινούπολη και το Μοναστήρι του Αγίου Μάρωνα, το οποίο και υπηρέτησε ως μοναχός. Ευλαβής Χριστιανός και δεινός κήρυκας, κήρυξε το ορθό δόγμα της Εκκλησίας και συνέταξε μια σειρά επιστολών προς τους πιστούς της Συρίας εξηγώντας τους την πλάνη του μονοφυσιτισμού. Με παρέμβαση του Πρίγκιπα Ευγένιου της Γαλλίας, χειροτονήθηκε Επίσκοπος το 676. Όταν εξελέγη Πατριάρχης των Μαρωνιτών το 685, ο Αυτοκράτορας Ιουστινιανός Β' ο Ρινόμητος - φοβούμενος την ενδυνάμωση του μαρδαϊτικού στρατού και τον πιθανό σφετερισμό εξουσίας - έστειλε το δικό του στρατό στην περιοχή, ο οποίος κατέλαβε την Αντιόχεια, αποδεκάτισε το μαρδαϊτικό στρατό, κατέστρεψε το Μοναστήρι του Αγίου Μάρωνα, και θανάτωσε 500 μοναχούς.

Η πίστη του αγίου Μάρωνα στο Θεό και η χάρις του ήταν τόσο δυνατές που σύντομα έγινε φημισμένος όχι μόνο για τον ενάρετο βίο του αλλά και για τα θαύματα που επιτελούσε

Η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στην Καρπάσια.

χοί να σφαγούν από τους μονοφυσίτες της Αντιόχειας. Η αίρεση του μονοφυσιτισμού δίδασκε πως η ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε από τη θεϊκή Του φύση. Έτσι οι Μαρωνίτες αναζήτησαν καταφύγιο στα απόκρημνα βουνά του Λιβάνου. Ο πρώτος ακόλουθος του Αγίου Μάρωνα, Αβραάμ της Κύπρου - συνειδητοποιώντας ότι η ειδωλολατρία ανθούσε στο Λίβανο - άρχισε να προσηλυτίζει τους παγανιστές στο χριστιανισμό μέσω των διδαγμάτων του προκατόχου του. Ωστόσο, τον 6ο αιώνα γίνεται μνεία των Μαρωνιτών ως λαού που ακολουθούσε το μονοθελητισμό (αίρεση σύμφωνα με την οποία ο Χριστός είχε μόνο μία θέληση, τη θεϊκή) και αποτελούσαν τον κύριο όγκο του μαρδαϊτικού στρατού που προστάτευε τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία από την αραβική προέλαση.

Ο Άγιος Ιωάννης Μάρωνας, η δεύτερη σε σημασία φυ-

Ο Άγιος Ιωάννης Μάρωνας μετέφερε την έδρα του στο Λίβανο, ιδρύοντας καινούργιο μοναστήρι επί του ποταμού Ορόντη στην Απάμεια, στο οποίο και προσέφερε απλόχερα πνευματική και υλική θαλπωρή στους ασθενείς και τους οδοιπόρους, ενώ παράλληλα έλαβε το θείο δώρο της ίασης. Το γεγονός ότι οι Μαρωνίτες βρίσκονταν τώρα υπό μουσουλμανικό ζυγό βελτίωσε τις σχέσεις τους με το Βυζάντιο, και έτσι Αυτοκράτορας Ιουστινιανός τους προσφέρει το 686 εκκλησιαστική, πολιτική και στρατιωτική στήριξη- διατηρήθηκε έτσι το ανατολικό προπύργιο του Χριστιανισμού από τις αραβικές επιδρομές και, ως αντάλλαγμα, μεταφέρθηκαν αρκετοί Μαρωνίτες στην Κύπρο.

Όταν το 713 εκθρονίστηκε και ο τελευταίος προστάτης του μονοθελητισμού, Αυτοκράτορας Φιλιππικός, οι οπαδοί της αίρεσης αυτής καταδικάστηκαν εκ νέου από την Εκκλησία, με αποτέλεσμα να εκδιωχθούν από τα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Έτσι οι Μελχίτες (από το συριακό malek=βασιλιάς, οι Σύριοι που ακολουθούσαν τις θρησκευτικές απόψεις

του Αυτοκράτορα) θεώρησαν τους Μαρωνίτες ως θρησκευτικούς και πολιτικούς αντάρτες και κινήθηκαν εναντίον τους, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να οργανωθούν πολεμικά για να υπερασπιστούν την πολιτική και θρησκευτική τους ανεξαρτησία, διάγοντας λιτή ορεινή ζωή με βάση τη γεωργοκτηνοτροφία.

Η πορεία των Μαρωνιτών στην Κύπρο

Η ιστορία της σχέσης Κύπρου-Μαρωνιτών είναι μακρά και αλγεινή, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Η πρώτη εμφάνιση Μαρωνιτών στην Κύπρο χρονολογείται στα 686, όταν ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας συμφωνεί να τους σώσει από τις

λιγοστές, η τρίτη μεταφορά είναι πιο πολύ τεκμηριωμένη. Στην προσπάθειά του να εγκαθιδρύσει φεουδαρχικό βασίλειο δυτικού τύπου στην Κύπρο, ο Guy de Lusignan προσελκύει αστούς, ευγενείς, ιππότες και πολεμιστές από τη Δυτική Ευρώπη και το Λεβάντε, με αποτέλεσμα μια μαζική μετανάστευση Μαρωνιτών και άλλων λαών, στους οποίους παραχωρήθηκαν απλόχερα γαίες και τιμάρια. Οι Μαρωνίτες που μετοίκησαν στην Κύπρο λέγεται ότι ανέρχονταν περίπου στις 60.000 και, σε αντίθεση με τα άλλα έθνη, δεν συναναστρέφονταν με τους κατοίκους του νησιού· συνηθισμένοι στη βουνίσια ζωή και με έμφυτη την τάση να αγναντεύουν τη θάλασσα για πιθανούς εχθρούς, εγκαθίστανται κυρίως γύρω από

Πανοραμική άποψη του Ασωμάτου· στο κέντρο η εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ.

αραβικές επιθέσεις στη Συρία. Η «έξοδος» των Μαρωνιτών συνεχίστηκε μέχρι τις αρχές του 8ου αιώνα, και περιλάμβανε Μαρωνίτες που μετοίκησαν στην Κύπρο από τη Συρία, τους Αγίους Τόπους και το Λίβανο για να γλυτώσουν από τους Άραβες κατακτητές και τους Σύριους διώκτες. Οι Μαρωνίτες, που πάντοτε υπήρξαν μια δραστήρια κοινότητα στην Κύπρο, ξαναβρίσκουν καταφύγιο εδώ το 938 (καταστροφή του μοναστηριού που ίδρυσε ο Άγιος Ιωάννης Μάρωνας). Από συριακό χειρόγραφο που σώζεται στη Βιβλιοθήκη του Βατικανού, γνωρίζουμε ότι στις 10 Αυγούστου 1141 ο αββάς Δανιήλ έλαβε από τον Πατριάρχη των Μαρωνιτών Πέτρο διοικητική αυτονομία για το μαρωνιτικό Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη, που ιδρύθηκε το 1090.

Αντίθετα με τις πρώτες δύο μετοικεσίες των Μαρωνιτών στην Κύπρο, για τις οποίες οι ιστορικές πληροφορίες είναι

τον Πενταδάκτυλο και την Καρπασία, απ' όπου και μπορούσαν να αγναντεύουν τα όμορφα ψηλά βουνά του Λιβάνου.

Το 1224, επί βασιλείας του Ερρίκου Α', κατέφθασαν στην Κύπρο και άλλοι Μαρωνίτες, οι οποίοι κατοικούσαν σε 62 χωριά. Από συριακό χειρόγραφο που σώζεται στη Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας, μαθαίνουμε ότι το 1239 ο Πατριάρχης των Μαρωνιτών Πέτρος έδωσε δωρεά για το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου 300.000 δηνάρια, το άγιο χρίσμα, καθώς και ένα βιβλίο του μωσαϊκού νόμου στα αραβικά, ένα βιβλίο των νόμων και το βιβλίο της πίστωσης. Η αριθμητική δύναμη των Μαρωνιτών της Κύπρου φαίνεται και από το γεγονός ότι το 1250 προσέφεραν χωρίς δυσκολία 5.000 άνδρες στο Βασίλειο της Γαλλίας, Λουδοβίκο Θ', για την εκστρατεία στη Δαμιέττα.

Οι πολυάριθμοι πλέον Μαρωνίτες ιδρύουν και δεύτερο

Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Γεωργίου στον Κορμακίτη.

μοναστήρι, του Αγίου Γεωργίου της Αττάλειας, το οποίο βρισκόταν στα βουνά της Τραμουντάνας (περιοχή Καρπασίας), και στο οποίο διέμενε ο Επίσκοπός τους. Με την συμπαράσταση των Φράγκων ηγεμόνων, οι Μαρωνίτες ευημερούσαν οικονομικά και κατοικούσαν σε 72 χωριά: όντας η δεύτερη μεγαλύτερη κοινότητα στο νησί, θεωρούνταν μια από τις εφτά σημαντικότερες θρησκευτικές ομάδες της Κύπρου και τα Αραβικά ήταν μια από τις έντεκα επίσημες γλώσσες του Βασιλείου της Κύπρου. Κατά πάσα πιθανότητα, τα προνόμια τα οποία απολάμβαναν οφείλονταν στη βοήθεια που παρείχαν στους

Ο ναός του Αγίου Μάρωνα στην Ανθούπολη.

σταυροφόρους αλλά και στο γεγονός ότι αναγνώριζαν ως κεφαλή της Εκκλησίας τους τον Πάπα.

Η απομόνωσή τους από τον υπόλοιπο πληθυσμό της Κύπρου είχε ως αποτέλεσμα την πολύ αργή αφομοίωσή τους με τους ντόπιους και τη μακροχρόνια διατήρηση της γλώσσας και της κουλτούρας τους. Μετά την πολιορκία και την κατάληψη της Τρίπολης (1271 & 1289) και τις σφαγές της Δαμασκού (1292), αρκετές χριστιανικές κοινότητες - ανάμεσά τους και πολλοί Μαρωνίτες - αναζήτησαν άσυλο στην Κύπρο, όπως έκαναν και κατά τον πόλεμο με τους Μαμελούκους (1292-1307). Το 1316 ο Επίσκοπος Ιωάννης γίνεται ο πρώτος Αρχιεπίσκοπος των Μαρωνιτών της Κύπρου. Ο συνολικός τους αριθμός μέχρι τις αρχές του 14ου αιώνα θα πρέπει να άγγιζε περίπου τις 80.000.

Ωστόσο, την ευημερία των Μαρωνιτών διέκοψε η διεφθαρμένη και σκληρή διοίκηση των Ενετών και οι υπέρογκοι φόροι που επέβαλλαν. Ο τυραννικός δεσποτισμός, αλλά και οι αντίξοες συνθήκες (ανομβρίες, επιδημίες, λιμοί, πλημμύρες, σεισμοί κτλ), οδήγησαν τον πληθυσμό του νησιού σε

Το γεγονός ότι οι Μαρωνίτες βρέθηκαν υπό μουσουλμανικό ζυγό βελτίωσε τις σχέσεις τους με το Βυζάντιο, και έτσι Αυτοκράτορας Ιουστινιανός τους προσφέρει το 686 εκκλησιαστική, πολιτική και στρατιωτική στήριξη

αξιοσημείωτη μείωση. Ιδιαίτερα για τους Μαρωνίτες υπήρχε άλλος ένας σκόπελος: ο ηθικός ξεπεσμός του λατινικού κλήρου και η προσπάθεια του προσηλυτισμού τους στο λατινικό δόγμα· περιηγητές αναφέρουν ότι οι Λατίνοι κληρικοί είχαν γίνει ιδιαίτερα φιλόδοξοι και πλεονέκτες, αγοράζοντας και πουλώντας το επισκοπάτο τους. Τέτοιες πράξεις οδήγησαν τον Πατριάρχη των Μαρωνιτών Συμεών να αναφέρει το 1514 στον Πάπα Λέοντα Ι΄ ότι ο Λατίνος Αρχιεπίσκοπος της Λευκωσίας κατάσχεσε τη μαρωνιτική εκκλησία του Αγίου Ιωάννη.

Δεν ήταν όμως μόνο οι Λατίνοι που ταλαιπωρούσαν τους Μαρωνίτες, αλλά και οι Ορθόδοξοι: ο προαναφερόμενος Πατριάρχης γράφει το 1518 στον Πρίγκηπα Αλβέρτο της Ιταλίας

Η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδων στη Λεμεσό.

για τις αδικίες εις βάρος των Μαρωνιτών και την κατάληψη του Μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου από την Ορθόδοξη Εκκλησία, ενώ το 1564 ο διάδοχός του Μωυσής ζητά από τον Πάπα Πίο Δ' να προστατέψει τους Μαρωνίτες από τους Ορθόδοξους. Κατά την Ενετοκρατία ο αριθμός των μαρωνίτικων χωριών μειώθηκε στα 33, ενώ το 1534 περίπου 500 Οθωμανοί στρατιώτες επιτέθηκαν κατά των κατοίκων του Κορμακίτη και λεηλάτησαν τις εκκλησίες του χωριού. Οι Μαρωνίτες υπέστησαν ιδιαίτερα σοβαρό πλήγμα με την κατάκτηση της Κύπρου από τους Οθωμανούς, αφού κατά την πώση της Αμμοχώστου (1η Αυγούστου 1571) σφαγιασθήκαν 18.000 Μαρωνίτες που υπερασπιζόνταν την πόλη και άλλοι 12.000 Μαρωνίτες στον Πενταδάκτυλο.

Το 1572 ο Μαρωνίτης Αρχιεπίσκοπος Ιούλιος διέμενε στο Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο Δάλι και είχε την πνευματική ποιμαντορία των 7 με 8 χιλιάδων Μαρωνιτών που ζούσαν σε 23 πλέον χωριά. Οι νέοι κατακτητές συνεργάζονται με την Ορθόδοξη Εκκλησία και αποκηρύττουν τον καθολικισμό: οι Μαρωνίτες και οι Λατίνοι έχουν τρεις επιλογές: να φύγουν από την Κύπρο ή να παραμείνουν εδώ, είτε γινόμενοι Ορθόδοξοι είτε ασπαζόμενοι το Ισλάμ. Η υποδούλωση και η θανάτωση αρκετών Μαρωνιτών - σε συνδυασμό με τη μετανάστευσή τους στο Λίβανο, τη Μάλτα και αλλού - τους έκανε να εξαλειφθούν σχεδόν από το νησί, ενώ οι λιγοστοί Μαρωνίτες που παρέμειναν υπέφεραν από διώξεις και βαριά φορολογία. Ως λαός με βαθιά θρησκευτική συνείδηση, επέλεξαν να γίνουν λινοβάμβακοι: εμφανίζονταν ως μουσουλμάνοι, ήταν όμως κρυφά Χριστιανοί.

Λόγω της σκληρής οθωμανικής διοίκησης, το 1596 αριθ-

μούσαν μόλις 4.000 ψυχές, αφού οι Οθωμανοί ρήμαζαν ή δήμευαν τις σοδειές τους, αλλά και απήγαγαν τα παιδιά και τις συζύγους τους, που οδηγούνταν στη σκλαβιά ή/και στην πορνεία. Ο αιδεσιμότατος Jérôme Dandini αναφέρει τα 19 χωριά στα οποία ζούσαν: Μετόχι, Φλουίδι, Αγία Μαρίνα, Ασώματος, Καμπυλή, Καρπάσια, Κορμακίτης, Τριμιθιά, Καζάφανι, Βουνό, Κήπος ή Κορνόκηπος, Γέρι, Κυθρέα, Κεφαλόβρυσος, Χρυσίδα, Αττάλι, Κλεπίνη, Επισκοπειό, Γαστριά. Η καταπίεση από την Οθωμανική διοίκηση και την Ορθόδοξη Εκκλησία οδήγησαν το Μαρωνίτη Αρχιεπίσκοπο Ιωάννη να εγκαταλείψει την Κύπρο το 1596. Οι εκκλησίες τους κατασχέθηκαν από την Ορθόδοξη Εκκλησία, η οποία ισχυριζόταν ότι οι Μαρωνίτες επεδίωκαν την επαναφορά της Ενετοκρατίας και την υπονόμηση της Υψηλής Πύλης: η κατηγορία της προδοσίας επέφερε τα πάνδεινα για τους ανυπεράσπιστους Μαρωνίτες, πολλοί δε θανατώθηκαν, εξορίστηκαν, φυλακίστηκαν ή εξανδραποδίστηκαν.

Το 1598 ορίζεται Αρχιεπίσκοπος Μαρωνιτών ο Μωυσής και διαμένει στη Λευκωσία, ενώ ο διάδοχός του, Γεώργιος, διαμένει στο Λίβανο και επισκέπτεται την Κύπρο. Μεταξύ 1625-1643 η Ορθόδοξη Εκκλησία κατακρατούσε τη μαρωνιτική εκκλησία της Παναγίας στην Κυθρέα. Μέχρι το 1636 η κατάσταση είχε γίνει αφόρητη, και υπάρχουν αναφορές για Μαρωνίτες λινοβάμβακους στα χωριά Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας, Καμπυλή, Κλεπίνη, Κορνόκηπος, Λουρουτζίνα, Μελούντα, Πλατάνι, Ποταμιά και Χρυσίδα. Τη δεκαετία του 1950 έγινε προσπάθεια Λουρουτζιατών να επανέλθουν στο Μαρωνιτισμό: η Μαρωνιτική Εκκλησία τους δέχθηκε πρόσχα, ωστόσο οι έντονες αντιδράσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας ματαίωσαν την

Η εκκλησία της Αγίας Μαρίας στα Κάτω Πολεμίδια.

επιθυμία 1.500 ανθρώπων, με αποτέλεσμα σήμερα να είναι μουσουλμάνοι και η Λουρουτζίνα να είναι παράνομα κατεχόμενος θύλακας. Οι λινοβάμβακοι ήλπιζαν ότι οι Οθωμανοί θα αποχωρούσαν από την Κύπρο και έτσι, ενώ τηρούσαν την περιτομή και άλλες μωαμεθανικές πρακτικές, προσκυνούσαν τις εικόνες και είχαν δύο ονόματα: ένα χριστιανικό και ένα μουσουλμανικό. Ωστόσο, η κατάσταση επιδεινώνεται προοδευτικά, και το 1686 οι Μαρωνίτες αριθμούν μόνο 150 ψυχές σε 8 χωριά.

Το 1652 επισκέπτεται την Κύπρο ο Μαρωνίτης Αρχιεπίσκοπος Ηλίας· ο διάδοχός του, Σέργιος (1662-1668), διέμενε στη Λευκωσία. Τον διαδέχθηκε ο Στέφανος, ο οποίος - με την ενθρόνισή του στο Πατριαρχείο των Μαρωνιτών - ανέθεσε την αρχιεπισκοπή στον πατήρ Λουκά τον Καρπασιώτη. Αυτός ήταν ο τελευταίος Μαρωνίτης Αρχιεπίσκοπος που ζούσε στην Κύπρο (1671-1673). Ο διάδοχός του, Πέτρος, επισκέφθηκε την Κύπρο τρεις φορές, ενώ ο διάδοχος αυτού, Ιωσήφ, επισκέπτεται το νησί για τελευταία φορά το 1682. Στα αρχεία των Φραγκισκανών αναφέρεται ότι μεταξύ 1690-1759 λειτουργούσαν Λατίνοι ιερείς στα μαρωνίτικα χωριά. Αν και ο Γάλλος Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη πέτυχε το 1686 την έκδοση τεσσάρων φερμανιών υπέρ των Μαρωνιτών, τα μέτρα εφαρμόστηκαν προσωρινά μόνο, αφού η πανίσχυρη Ορθόδοξη Εκκλησία σύντομα επανάρχιζε τη δίωξή τους και την κατάσχεση των εκκλησιαστικών τους περιουσιών.

Το 1735 αποστέλλονται στην Κύπρο δύο μοναχοί, ο Κύπριος Πέτρος και ο Λιβάνιος Μακάριος, για την εκπαιδευτική και πνευματική καθοδήγηση των Μαρωνιτών. Έκτισαν το

Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, βορειοδυτικά της Αγίας Μαρίας, και ίδρυσαν σχολείο τον επόμενο χρόνο. Παρά τη μείωση των αρχιεπισκοπών με τη Σύνοδο του Όρους Λιβάνου (1736), η Αρχιεπισκοπή της Κύπρου διατηρήθηκε, αλλά παρέμεινε στο Λίβανο (με δικαιοδοσία και εκεί, και ο εκάστοτε πρωθερέας του Κορμακίτη οριζόταν Γενικός Βικάριος. Το 1776 αναφέρεται ότι οι Μαρωνίτες ήσαν 503 ψυχές σε 11 χωριά.

Μεταξύ 1759-1840 οι Μαρωνίτες υπάγονταν στο Μητροπολίτη Κυρηναίας, ενώ το 1840 - μετά από ενέργειες του Γάλλου πρόξενου - υπήχθησαν και πάλι στον Αρχιεπίσκοπό τους. Κατά την περίοδο του Τανζιμάτ (1836-1878), στο συμβουλευτικό συμβούλιο της Κύπρου συμμετείχε και ο Γενικός Βικά-

Αποψη από την επίσκεψη στην τουρκοπατημένη εκκλησία της Παναγίας στην Καμπυλή.

ριος των Μαρωνιτών. Το 1845 ο Μαρωνίτης Πατριάρχης ζητά από την Υψηλή Πύλη τον περιορισμό της τυραννίας κατά των Μαρωνιτών, ενώ το 1848 επισκέπτεται τους Μαρωνίτες ο Αρ-

χιεπίσκοπος Ιωσήφ, 166 χρόνια μετά την τελευταία τέτοια επίσκεψη. Αφημένοι χωρίς πνευματική καθοδήγηση, αρκετοί εξισλαμίστηκαν (Αγία Μαρίνα, Βουνό, Κλεπίνη) ή έγιναν Ορθόδοξοι (Κυθρέα, Χρυσίδα). Ο Ιωσήφ επισκέφθηκε την Κύπρο άλλες τρεις φορές, ο διάδοχός του Ιωσήφ δύο φορές, ενώ ο διάδοχος αυτού Θεοχάρης επισκέφθηκε το ποίμνιό του το 1893.

Η έλευση των Βρετανών, τον Ιούλιο του 1878, έδωσε στη μαρωνιτική κοινότητα το φιλί της ζωής. Η ηπιότερη διοίκηση και η θρησκευτική ελευθερία έσωσαν τους Μαρωνίτες από τα βάσανα τεσσάρων σχεδόν αιώνων. Οι Μαρωνίτες είχαν πάντοτε άριστες σχέσεις με τη βρετανική διοίκηση, και αρκετοί εργοδοτήθηκαν στον κρατικό μηχανισμό. Καθ' όλη την Αγγλο-

κρατία η μαρωνιτική κοινότητα ευημερούσε, ιδρύοντας σωματεία και συλλόγους, και ενδυναμώνοντας το θρησκευτικό της αίσθημα, ενώ το 1928 ιδρύεται η Σ.Π.Ε. Κορμακίτη, από

τις πρώτες στην Κύπρο. Ωστόσο, η αυγή του 20ου αιώνα βρίσκει τους λιγότερους από χίλιους Μαρωνίτες να ζουν κυρίως σε τέσσερα μόνο χωριά: την Αγία Μαρίνα, τον Ασώματο, την Καρπάσια και τον Κορμακίτη. Μέχρι την Ανεξαρτησία του 1960, οι Μαρωνίτες είχαν δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς με τους υπόλοιπους Κύπριους.

Κατά το δημοψήφισμα του 1960 και οι 1.046 Μαρωνίτες εκλογείς επέλεξαν να ανήκουν στην Ε/Κ κοινότητα: αυτό είχε ως συνέπεια τον καθορισμό και των πολιτικών τους επιλογών στο παιχνίδι της διακοινοτικής αντιπαράθεσης: το πλήγμα που δέχθηκε η μαρωνιτική κοινότητα το 1974 ήταν δυσανάλογα δυσβάστακτο, αφού και τα τέσσερα μαρωνιτικά χωριά καταλήφθηκαν κατά τη β' φάση της εισβολής. Πολλοί Μαρωνίτες εκτοπίστηκαν και κατέφυγαν στις ελεύθερες περιοχές, με εξαίρεση τους γενναίους εγκλωβισμένους, οι οποίοι επέλεξαν να παραμείνουν στα χωριά τους. Το 1975 υπήρχαν 979 εγκλωβισμένοι Μαρωνίτες, οι οποίοι μειώθηκαν σε 610 το 1979, σε 332 το 1985, σε 261 το 1990, σε 234 το 1995, σε 159 το 2000, ενώ το 2005 έφθαναν τους 137. Σήμερα στην κατεχόμενη Κύπρο ζουν 142 Μαρωνίτες (125 στον Κορμακίτη, 15 στην Καρπάσια και 2 στον Ασώματο), ο νεαρότερος των οποίων είναι 60 ετών.

Με τη στήριξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, η μαρωνιτική κοινότητα άρχισε και πάλι να ευημερεί μετά το 1974, αν και τα τελευταία χρόνια ο αυξανόμενος αριθμός μεικτών γάμων ανάμεσα σε Μαρωνίτες και Ορθόδοξους έχει αλλάξει τη δυναμική της κοινότητας. Στις 19 Ιουλίου 1988 η έδρα της Μαρωνιτικής Αρχιεπισκοπής επέστρεψε στη Λευκωσία μετά από 315 χρόνια, ενδυναμώνοντας έτσι την κοινότητα. Αν και η διάλεκτος του Κορμακίτη φθίνει, εσχάτως γίνονται προσπάθειες για τη διατήρηση και τη στήριξή της. Υπολογίζεται ότι σήμερα ζουν στην Κύπρο 5.500 Μαρωνίτες, εκ των οποίων το 75% ζει στην Ανθούπολη, τον Άγιο Δομέτιο και τη Λευκωσία, 15% στη Λεμεσό, 5% στη Λάρνακα, και οι υπόλοιποι στο Μαρκί, τον Κοτσιάτη, την Πάφο και τα Κοκκινοχώρια. Η παρουσία των Μαρωνιτών και των άλλων θρησκευτικών ομάδων συμβάλλει τα μέγιστα στον πολιτιστικό πλουραλισμό της Κύπρου, με ανεκτίμητη συμβολή στα κοινά του τόπου μας.

Η Δημογραφία των Μαρωνιτών

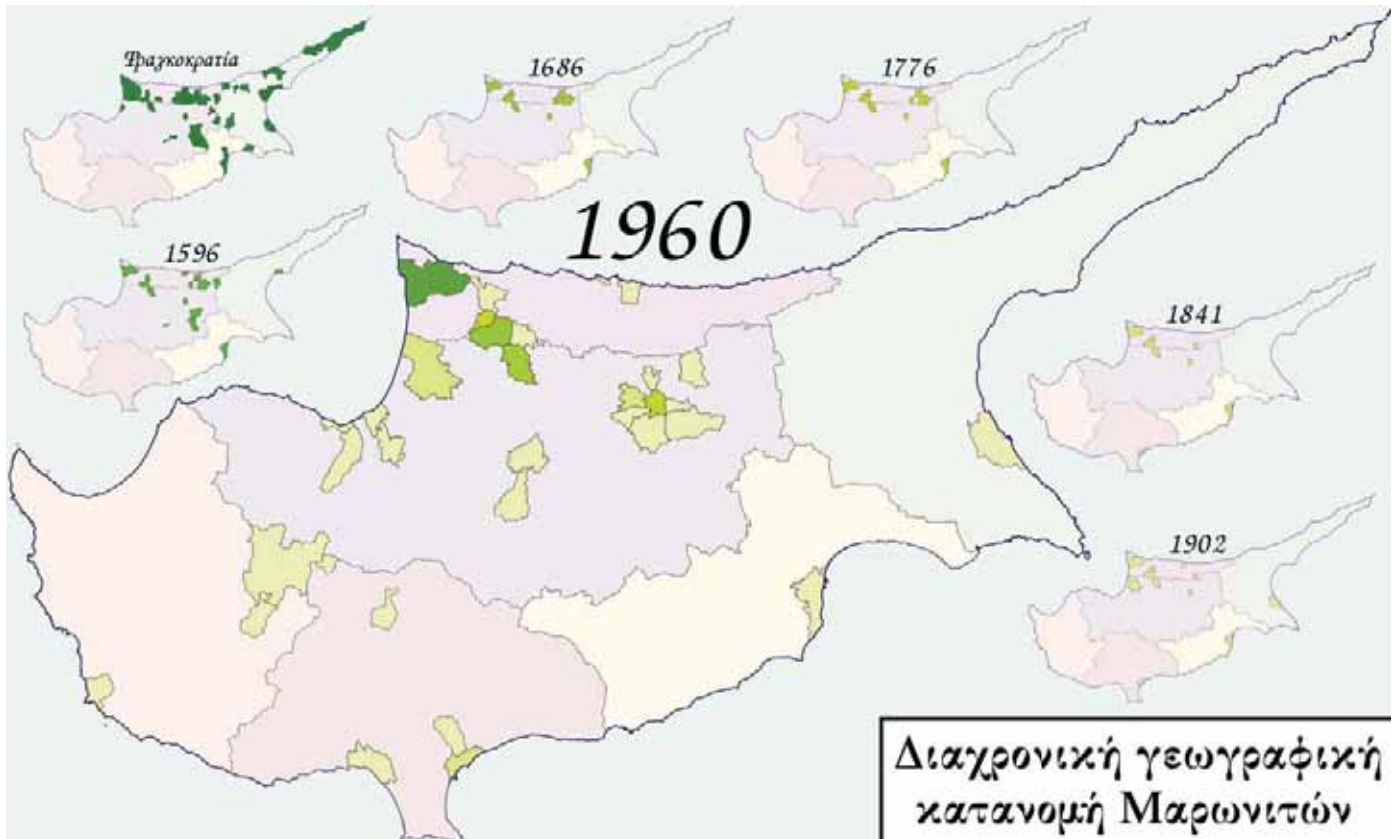
Η πρώτη σύγχρονη καταγραφή πληθυσμού έγινε το 1841 από το μουχασίλη της Κύπρου, Ταλάτ Εφέντη· σύμφωνα με αυτήν, στην Κύπρο κατοικούσαν 108.600 άτομα, εκ των οποί-

ων 1.400 ήσαν Μαρωνίτες: 300 στην πόλη της Λευκωσίας (επί συνόλου 12.000 κατοίκων), 100 στο κατηλλίκι της Μόρφου, και 1.000 στο κατηλλίκι της Κερύνειας. Τα 6 κύρια χωριά στα οποία κατοικούσαν ήταν η Αγία Μαρίνα, ο Ασώματος, η Καρπασία, ο Κορμακίτης, το Βουνό και η Καμπυλή. Ωστόσο, είναι γνωστό ότι ζούσαν τότε κάποιοι Μαρωνίτες στη Λάρνακα και λίγοι στη Λεμεσό. Αναφερόμενος το 1853 στην απο-

Απογραφής Πληθυσμού του 1881, σελ. 13, ο Επόπτης της Απογραφής, Frederick W. Barry, αναφέρει τα εξής:

61. [...] Ανά 1.000 άτομα που μιλούν Αραβικά, 462,6 ήταν Μωαμεθανοί, 515,6 Ρωμαιοκαθολικοί (κυρίως Μαρωνίτες), 11,4 Έλληνες Χριστιανοί, 7,3 Αρμένιοι Χριστιανοί και 3,1 Άγγλοι Προτεστάντες. [...]

62. Εύλογα πιστεύω ότι τα σχετικά ποσοστά των Ρωμαί-

γραφή αυτή, ο Γάλλος συγγραφέας Louis Lacroix κάνει λόγο για 180-200 Μαρωνίτες στο ναχιέ της Μόρφου και μόνο 100 στην πόλη της Λευκωσίας. Το 1847 ο Έλληνας υποπρόξενος Δημήτριος Μαργαρίτης υπολογίζει τον πληθυσμό της Κύπρου σε 109.700, εκ των οποίων οι 1.000 ήσαν Μαρωνίτες και διέμεναν κυρίως στο διαμέρισμα της Κερύνειας. Το 1872 ο Γάλλος πρόξενος Gustave Laffon τους υπολογίζει σε 1.300 (σε σύνολο 176.750 ψυχών). Τέλος, το 1879 ο Γάλλος ιστορικός και περιηγητής κόμης Louis de Mas Latrie υπολογίζει τον αριθμό των Μαρωνιτών σε 1.500 ψυχές.

Η πρώτη επίσημη απογραφή πληθυσμού της Κύπρου διεξάχθηκε στις 4 Απριλίου 1881. Ο συνολικός πληθυσμός της Κύπρου ανήλθε στα 186.173 άτομα, εκ των οποίων δηλώθηκαν ως Μαρωνίτες 830 πρόσωπα (0,446%). Στην Έκθεση της

οκαθολικών και των Μαρωνιτών παρατίθενται ανακριβώς, αφού σημαντικός αριθμός των τελευταίων έχει ανεπίγνωστα δηλωθεί, όπως ενημερώθηκα από το Γενικό Βικαριό τους κατόπιν της διεξαγωγής της Απογραφής, απλώς ως «Ρωμαιοκαθολικοί». Οι κάτοικοι των μαρωνιτικών χωριών, τα οποία έχουν ήδη παρατηρηθεί πως υπάρχουν στην επαρχία Κερύνειας, είναι απόγονοι μεταναστών από το Λίβανο που ήρθαν στο νησί πριν από περίπου έναν αιώνα.

Όπως ήταν έτσι, αφού οι Ρωμαιοκαθολικοί στην απογραφή του 1881 ανήλθαν στους 1.275, ενώ σε προηγούμενους υπολογισμούς αριθμούσαν περίπου 500· υπολογίζεται δε ότι οι Μαρωνίτες ήταν επιπλέον 300-500. Η δεύτερη απογραφή πληθυσμού πραγματοποιήθηκε στις 6 Απριλίου 1891: ο

πληθυσμός της Κύπρου ανήλθε στα 209.286 άτομα, εκ των οποίων τα 1.131 ήταν Μαρωνίτες (0,540%)· 5 είχαν για μητρική γλώσσα την Τουρκική, 400 την Ελληνική και 726 την Αραβική. Ο Επόπτης της Απογραφής, F. G. Glossop, περιγράφει στην Έκθεσή του τη γλώσσα των Μαρωνιτών ως "μια μιξοβάρβαρη διάλεκτο αποτελούμενη από Ελληνικά και Αραβικά" και αναφέρει τα εξής (σελ. 18):

103. Από μια πιο προσεκτική διερεύνηση πιθανότατα θα ανακαλύπταμε ότι ένας όχι ευκαταφρόνητος αριθμός ατόμων που δηλώθηκαν ως Ρωμαιοκαθολικοί [και] μιλούσαν Ελληνικά είναι πραγματικά μέλη της Μαρωνιτικής Εκκλησίας· άτομα που έχουν μεταναστεύσει από τα μαρωνίτικα χωριά στις πόλεις έχουν σε πολλές περιπτώσεις προσκολληθεί στο Ρωμαιοκαθολικό τόπο λατρείας, και επίσης, όπως έχει προηγουμένως αναφερθεί, τα άτομα αυτά μιλούν μια μιξοβάρβαρη διάλεκτο η οποία δεν μπορεί αυστηρώς να καταταχθεί στην επικεφαλίδα ούτε για τα Ελληνικά ούτε για τα Αραβικά. [...]

Η τρίτη απογραφή πληθυσμού της Κύπρου έλαβε χώρα στις 31 Μαρτίου 1901: ο συνολικός πληθυσμός ανήλθε στα 237.022 άτομα, από τα οποία 1.130 δηλώθηκαν ως Μαρωνίτες (0,477%)· από αυτούς, 3 είχαν για μητρική γλώσσα την Τουρκική, 469 την Ελληνική και 658 την Αραβική. Στην απογραφή της 2ας Απριλίου 1911 οι Μαρωνίτες αριθμούσαν 1.073 άτομα σε σύνολο 274.108 (0,391%). Εξ αυτών, 2 είχαν για μητρική γλώσσα την Τουρκική, 447 την Ελληνική, 623 την Αραβική και 1 άλλη γλώσσα. Η πέμπτη απογραφή πληθυσμού έγινε στις 24 Απριλίου 1921: οι Μαρωνίτες ήσαν 1.350 άτομα, σε σύνολο 310.715 (0,434%): 1 είχε για μητρική γλώσσα την Τουρκική, 639 την Ελληνική, 705 την Αραβική και 5 άλλη γλώσσα. Η απογραφή της 27/28 Απριλίου 1931 κατέγραψε 1.704 Μαρωνίτες σε σύνολο 347.959 ατόμων (0,490%)· όπως και με την απογραφή του 1881, ο πίνακας μητρικής γλώσσας και θρησκείας κατέταξε τους Μαρωνίτες μαζί με τους Λατίνους, έτσι δεν έχουμε αναλυτικά στοιχεία για τη μητρική γλώσσα των Μαρωνιτών.

Η έκτη απογραφή πληθυσμού έγινε στις 10 Νοεμβρίου 1946 και στην Κύπρο κατοικούσαν 2.083 Μαρωνίτες σε σύνολο 450.114 ατόμων (0,463%)· εξ αυτών, 1.178 μιλούσαν συνήθως Ελληνικά, 6 Τουρκικά, 2 Αγγλικά και 897 Αραβικά. Η τελευταία αναλυτική απογραφή πληθυσμού έλαβε χώρα στις 11 Δεκεμβρίου 1960: σε σύνολο 573.566 ατόμων υπήρχαν 2.752 Μαρωνίτες (0,480%). Οι απογραφές που έγιναν στις 01/04/1973

και 30/09/1976 δεν κατέγραψαν αναλυτικά τις θρησκευτικές ομάδες, ενώ οι απογραφές που διεξήχθησαν στις 01/10/1982, 01/10/1992 και 01/10/2001 αναφέρουν ότι ενδεχομένως οι ανήκοντες στις θρησκευτικές ομάδες να μην το δήλωσαν στους καταγραφείς. Πιο κάτω εμφανίζεται η γεωγραφική κατανομή των Μαρωνιτών ανά απογραφή:

	1881		1891		1901		1911		1921		1931		1946		1960	
	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	68	45	96	81	84	66	92	61	11	11	20	16	29	213	40	39
Διαμέρισμα Κυθρέας	36	14	54	42	29	20	14	9	31	28	65	46				
Διαμέρισμα Ορεινής	28	29	1		2						2	4				
Διαμέρισμα Μόρφου	4	2	41	39	53	46	78	52	81	83	12	2				
Διαμέρισμα Λεύκας											12	11				
											3	0				
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	38	30	41	41	44	21	10	6	24	20	53	42	27	24	49	53
Διαμέρισμα Λεμεσού	38	30	41	41	44	21	10	6	24	20	53	42				
Διαμέρισμα Αυδήμου																
Διαμέρισμα Κούλιανιου																
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΜ/ΣΤΟΥ	8	2	79	12	20	2	8	6	7	5	5	2	8	3	17	16
Διαμέρισμα Αμ/στού	7	1	59	10	15	2	8	6	2	2	5	2				
Διαμέρισμα Μεσαορίας			1		4				5	3						
Διαμέρισμα Καρπασιάς	1	1	19	2	1											
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	19	8	59	22	78	23	4	7	5	9	18	17	2	5	5	13
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΦΟΥ	—	—	6	—	—	—	—	—	3	8	5	1	—	—	5	2
Διαμέρισμα Πάφου			6						3	8	5	1				
Διαμέρισμα Κελοκεδάρον																
Διαμέρισμα Χρυσοπούς																
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ	30	31	34	35	39	39	44	43	52	52	59	60	73	774	89	89
	0	2	3	1	5	7	3	6	0	6	7	0	6		8	6
ΣΥΝΟΛΟ	43	39	62	50	62	50	55	51	67	67	88	82	1.0	1.0	1.3	1.3
	3	7	4	7	1	9	7	6	1	9	0	4	64	19	80	72

Να αναφέρουμε επίσης ότι, πριν την εισβολή του 1974, οι Μαρωνίτες κατείχαν 48.239 σκάλες γης (το 0,952% της ιδιωτικής γης, περισσότερη από αυτήν που κατείχαν όλες οι άλλες ομάδες μαζί), εκ των οποίων 38.020 σκάλες βρισκόταν στην επαρχία Κερύνειας, 9.988 στην επαρχία Λευκωσίας και 229 στην επαρχία Λεμεσού.

Χώροι εκπαίδευσης, λατρείας και ανάπαυσης

Τη δεκαετία του 1980 ιδρύθηκε το Δημόσιο Νηπιαγωγείο Αγίου Μάρωνα, το οποίο μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 στεγαζόταν στο παλαιό οικοτροφείο (σημερινή οικία

Αρχιεπισκόπου Μαρωνιτών)· σήμερα στεγάζεται στο χώρο του Δημοτικού Σχολείου Αγίου Μάρωνα στην Ανθούπολη, ένα έργο για το οποίο η μαρωνιτική κοινότητα θα πρέπει να αισθάνεται περήφανη. Το Δημοτικό Σχολείο, που ιδρύθηκε το 2002 με τη συνδρομή της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναπληρώνει το μεγάλο κενό δημιούργησε η συνεχιζόμενη κατοχή των μαρωνιτικών Δημοτικών Σχολείων. Το 90% των περίπου 110 μαθητών είναι Μαρωνίτες και η εκπαίδευση, που ενισχύεται με πτυχές που αφορούν το Μαρωνιτισμό, διεξάγεται στα Ελληνικά. Όσον αφορά τη Μέση Εκπαίδευση, οι περισσότεροι Μαρωνίτες σήμερα φοιτούν σε δημόσια σχολεία· η κυβέρνηση κα-

και καθαγιάστηκε στις 07/12/1986.

• **Κοτσιάτης:** Υπάρχει εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Μαρίνα· κτίστηκε το 1975.

• **Λεμεσός:** Υπάρχει η εκκλησία του νεοφανούς Αγίου Σιάρπελ. Το κτίσιμο της ξεκίνησε το 1995, σε γη που παραχωρήθηκε από την κυβέρνηση, και καθαγιάστηκε το 2003.

• **Κάτω Πολεμίδια:** Υπάρχει η εκκλησία της Αγίας Μαρίας, που κτίστηκε το 1974 στη θέση παλαιού κινηματοθέατρου. Παλαιότερα οι Λεμεσιανοί Μαρωνίτες εκκλησιάζονταν μαζί με τους Λατίνους στην καθολική εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης.

Το όμορφο εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου στο ακρογιάλι του Κορμακίτη.

λύπτει τα έξοδα φοίτησης των Μαρωνιτών που φοιτούν σε καθολικά σχολεία, ενώ επιχορηγεί όσους Μαρωνίτες φοιτούν στην Αγγλική Σχολή και σε ιδιωτικά σχολεία.

Όσον αφορά τον εκκλησιασμό τους, οι Μαρωνίτες διαθέτουν τις πιο κάτω εκκλησίες:

• **Λευκωσία:** Παρά την Πύλη Πάφου βρίσκεται το βικαριάτο και ο καθεδρικός ναός της Παναγίας των Χαρίτων. Κτίστηκε μεταξύ 1959-1961 στη θέση παλαιότερης εκκλησίας (γνωστής ως 'καπέλλα')· διαθέτει εντυπωσιακή πρόσοψη, με βυζαντινής τεχνοτροπίας ψηφιδωτά φτιαγμένα στην Ιταλία. Υπάρχει επίσης το παρεκκλήσι του Αγίου Μάρωνα στην οικία του Αρχιεπισκόπου των Μαρωνιτών στην Ακρόπολη.

• **Ανθούπολη:** Το 1985 κτίστηκε η εκκλησία του Αγίου Μάρωνα, η οποία βρίσκεται παρά το ομώνυμο Δημοτικό Σχολείο

• **Κορμακίτης:** Η νέα εκκλησία του χωριού είναι αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο και λειτουργείται κανονικά από τους εγκλωβισμένους. Το κρίσιμο της άρχισε το 1900 και καθαγιάστηκε το 1933. Υπάρχει επίσης παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου του Σπόρου στο ακρογιάλι του Κόρνου, το γυναικείο μοναστήρι των Φραγκισκανών καλογριών (η παλαιά εκκλησία του Αγίου Γεωργίου), και η εκκλησία (παλαιότερα μοναστήρι) της Παναγίας στην ανατολική έξοδο του χωριού· λειτουργούνται τακτικά.

• **Ασώματος Κερύνειας:** Η εκκλησία το χωριού κτίστηκε το 1774 και ανακαινίστηκε το 1896, και είναι αφιερωμένη στον Αρχάγγελο Μιχαήλ· λειτουργείται εβδομαδιαία.

• **Καρπάσια:** Αφιερωμένη στον Τίμιο Σταυρό, η εκκλησία λειτουργείται εβδομαδιαία.

*Επίσκεψη της
Λαίδης Φουτ στο
Παρθεναγωγείο
Κορμακίτη
(1959).*

Το καμάρι των Μαρωνιτών ήταν το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, βορειοδυτικά της Αγίας Μαρίνας. Ιδρύθηκε το 1735 δίπλα από την εκκλησία του χωριού Μετόχι από δύο μοναχούς, και γρήγορα έγινε μεγάλο πνευματικό κέντρο

• **Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας:** Την παλαιά εκκλησία της Αγίας Μαρίνας αντικατέστησε μόλις το 1972 μεγαλύτερη. Σήμερα δεν λειτουργείται, αφού το χωριό είναι στρατόπεδο του κατοχικού καθεστώτος. Νοτιοδυτικά του χωριού, στο παλαιό χωριό Φλούδι, υπάρχει η ερειπωμένη σήμερα εκκλησία (παιλιότερα μοναστήρι) του Αγίου Ιωάννη του Κοκκινόκρεμμου, η οποία παλαιότερα λειτουργείτο στις 24 Ιουνίου κάθε έτους.

• **Αμμόχωστος:** Πίσω από το Εμπορικό Γυμνάσιο υπάρχει η εκκλησία της Ιεράς Καρδιάς του Ιησού (γνωστή ως 'φραγκοκκλησιά')· κτίστηκε το 1900 και λειτουργείτο μέχρι το 1974 από φραγκισκανούς ιερείς, αφού ήταν η μόνη καθολική εκκλησία της πόλης. Λέγεται πως η εκκλησία της Αγίας Άννας στην περιτειχισμένη πόλη ήταν κάποτε μαρωνιτική.

• **Καμπυλή:** Στο χωριό υπάρχει η εκκλησία της Παναγίας, η οποία επιδιορθώθηκε το 1956 και μέχρι το 1963 λειτουργείτο τακτικά. Από το 1993 λειτουργείτο στις 15 Αυγούστου κάθε χρόνου. Στα δυτικά του χωριού υπάρχει η εκκλησία (παιλιότερα γυναικείο μοναστήρι) της Παναγίας του Μαρκί, η οποία είναι σήμερα στρατόπεδο του κατοχικού καθεστώτος. Πριν το 1974 κατείχε πολλά κτήματα, με καρποφόρα δέντρα και κεφαλόβρυσο, και λειτουργείτο στις 8 Σεπτεμβρίου κάθε έτους.

• **Κυθρέα:** Στον κεφαλόβρυσο της κωμόπολης βρισκόταν ο αρχαίος ναός του Αγίου Αντωνίου, ο οποίος καταστράφηκε εντελώς στο σεισμό του 1952. Κτίστηκε εκ νέου 500 μέτρα από την αρχική του τοποθεσία το 1955. Πριν την εισβολή λειτουργείτο κατά την 3η Σεπτεμβρίου κάθε έτους. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι οι εκκλησίες του Αγίου Ανδρόνικου και της Αγίας Μαρίνας υπήρξαν μαρωνιτικές τουλάχιστον μέχρι το 1625.

• **Βουνό:** Λίγο δυτικά του χωριού υπάρχει το παρεκκλήσι του Αγίου Ρωμανού (παιλιότερα μοναστήρι), το οποίο λειτουργείτο στις 4 Σεπτεμβρίου κάθε έτους πριν την εισβολή.

Όμως, το καμάρι των Μαρωνιτών ήταν το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, βορειοδυτικά της Αγίας Μαρίνας. Ιδρύθηκε το 1735 δίπλα από την εκκλησία του χωριού Μετόχι από δύο μοναχούς, και γρήγορα έγινε μεγάλο πνευματικό κέντρο· το 1943-44 οι μοναχοί έκτισαν ηουχαστήριο λίγο πιο δυτικά. Κα-

τά τη β' φάση της τουρκικής εισβολής το νέο μοναστήρι καταστράφηκε ολοσχερώς από βομβαρδισμό· το παλαιό μοναστήρι λεηλατήθηκε και έγινε στρατώνας, ενώ σήμερα στο ερειπωμένο κτίριο μένουν βοσκοί με τα πρόβατά τους!!! Στις 23 Ιουλίου 2007, μετά από 33 ολόκληρα χρόνια, οι κατοχικές αρχές επέτρεψαν σε 500 περίπου Μαρωνίτες να τελέσουν τη θεία λειτουργία στο σκλαβωμένο μοναστήρι. Τη δυσβάστακτη απώλεια αναπλήρωσε προσωρινά το κομψό μετόχι της Μονής του Προφήτη Ηλία έξω από τον Κοτσιάτη. Το 1991 η κυβέρνηση παραχώρησε το τεμάχιο γης, και μετά από περιπέτειες και με ενέργειες του πάτερ Ιωσήφ Μιχαηλίδη, η οικοδόμηση ολοκληρώθηκε το 2006. Με χωρητικότητα για 10 μοναχούς και με πλούσια βιβλιοθήκη, είναι αρκετά εντυπωσιακό, φτιαγμένο από λευκή λιβανέζικη πέτρα· τον εσωτερικό του ναό κοσμούν όμορφα βιτρώ.

Στις περιοχές που δεν υπάρχουν μαρωνίτικες εκκλησίες, οι Μαρωνίτες εκκλησιάζονται μαζί με τους Λατίνους, ως εξής:

- **Λάρνακα & Κοκκινόχωρια:** εκκλησιάζονται στο γυναικείο καθολικό Μοναστήρι του Αγίου Ιωσήφ, το οποίο υπηρετούν και Μαρωνίτισσες καλογριές. Μέχρι το 1940 υπήρχε η μαρωνίτικη εκκλησία του Αγίου Ιωσήφ στο ισόγειο της οικίας του Giuseppe Cirilli.

- **Πάφος:** από το 1987 εκκλησιάζονται στην εκκλησία της Χρυσοπολίτισσας, η οποία παραχωρήθηκε από τον τότε Μητροπολίτη Πάφου Χρυσόστομο. Από το 1988 τελούνται περιστασιακά θείες λειτουργίες και από Μαρωνίτες, Αγγλικανούς και Λουθηρανούς.

- **Πόλη Χρυσοχούς:** από το 1992 εκκλησιάζονται στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου, την οποία μέχρι το 2006 χρη-

σιμοποιούσαν και οι Αγγλικανοί.

Οι Μαρωνίτες έχουν δικά τους κοιμητήρια στη Λευκωσία και τη Λεμεσό, αλλά και στα τέσσερα μαρωνίτικα χωριά (από ένα στον Ασώματο και την Καρπασία, και από δύο στον Κορμακίτη και την Αγία Μαρίνα). Στη Λευκωσία το παλαιό και απροσπέλαστο σήμερα κοιμητήριο, κοινό με τους Ρωμαιοκαθολικούς, βρίσκεται στην περιοχή της παλαιάς Σχολής Γρηγορίου στη νεκρή ζώνη, ενώ το νέο τους κοιμητήριο βρίσκεται παρά το νέο Ορθόδοξο κοιμητήριο του Αγίου Δομετίου και το νέο αρμενικό κοιμητήριο στην περιοχή των Αγίων Τριμιθιάς. Το μαρωνίτικο κοιμητήριο στη Λεμεσό βρίσκεται παρά το Ορθόδοξο κοιμητήριο του Αγίου Αθανασίου, ενώ παλαιότερα θάβονταν στο λατινικό κοιμητήριο. Στις πόλεις όπου δεν υπάρχει μαρωνίτικο κοιμητήριο, οι νεκροί Μαρωνίτες θάβονται σε λατινικά κοιμητήρια: στη Λάρνακα, πίσω από τη Μονή του Αγίου Γεωργίου του Κοντού, ενώ στην Πάφο στο λατινικό κοιμητήριο στο Μέσα Χωριό.

Η θρησκευτική ιδιαιτερότητα των Μαρωνιτών

Η Μαρωνίτικη Εκκλησία σήμερα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ανά τον κόσμο καθολικισμού. Ως Ανατολική Εκκλησία, όμως, έχει τυπικές διαφορές με τους Ρωμαιοκαθολι-

**Ο αείμνηστος
χωρεπίσκοπος
Ιωάννης
Φοραδάρης
συγχαιρεί τον
Πρόεδρο και τον
Αντιπρόεδρο το
1962 στην εορτή
της
Ανεξαρτησίας.**

Οι Μαρωνίτες περνούν ευλαβικά κάτω από την εικόνα του Προφήτη Ηλία στη Μύρτου (1959).

κούς και, παρά τη μακραίωνη κοινωνία με την Αγία Έδρα, δεν έχει εκχωρήσει κανένα από τα προνόμιά της: εκλέγει τον Πατριάρχη και τους Αρχιεπισκόπους της χωρίς την παρεμβολή της Ρώμης, ιερουργεί με το τυπικό της Αντιόχειας (λειτουργία του Αγίου Ιακώβου) και ακολουθεί το δικό της κανονικό δίκαιο.

Όπως είδαμε προηγουμένως, οι Μαρωνίτες ξεκίνησαν ως

πολέμιοι του μονοφυσιτισμού και ακούσια υπέπεσαν στην πλάνη του μονοθελητισμού. Το 517 αναγνωρίζουν τον Πάπα ως κεφαλή της Εκκλησίας. Μετά από μια μακροχρόνια απομόνωση, το 1100 ο Μαρωνίτης Πατριάρχης Ιωσήφ λαμβάνει το στέμμα και την αναγνώριση από τον Πάπα Πασχάλιο το Β', ενώ το 1131 ο Πάπας Ιννοκέντιος ο Β' αναγνώρισε την ανεξαρτησία του Πατριαρχείου των Μαρωνιτών, το οποίο επιβεβαίωσε εκ νέου την επικοινωνία με την Αγία Έδρα το 1182. Άλλη μια επιβεβαίωση γίνεται το 1445 με τη Σύνοδο της Φλωρεντίας και το 1516 με την Ε' Σύνοδο του Λατερανού. Έκτοτε, οι Μαρωνίτες υιοθετούν τα σημερινά ράσα, τα αγάλματα στις εκκλησίες και ο εκάστοτε Πατριάρχης λαμβάνει από τον Πάπα μετά την εκλογή του το πάλλιον (λεπτό υφασμάτινο περιλαίμιο). Με τη Σύνοδο του Λιβάνου (1736) αποφασίζεται όπως στη θεία λειτουργία χρησιμοποιείται άζυμο ψωμί, η θεία κοινωνία να χορηγείται στους λαϊκούς σε μία μόνο μορφή (όστια = καθαγιασμένος άζυμος άρτος), και να αναφέρεται η φράση του filioque στο Σύμβολο της Πίστεως.

Λέγεται, όχι άδικα, πως η Μαρωνιτική Εκκλησία παρουσιάζει υβριδικά χαρακτηριστικά ανάμεσα στην ορθοδοξία και τον καθολικισμό: όπως και οι Ορθόδοξοι, οι Μαρωνίτες τρέφουν μεγάλο σεβασμό στις εικόνες και οι μαρωνιτικές εικόνες θεωρούνται ιδιαίτερα όμορφες, ενώ - όπως και οι Ρωμαιοκαθολικοί - δεν διαθέτουν εικονοστάσι και προτιμάται η ανθρώπινη φωνή, αλλά όχι τα δυτικά μουσικά όργανα. Τα άμφια των ιερέων μοιάζουν με αυτά των Ορθοδόξων, ενώ η

Δεξίωση για τους Μαρωνίτες στην πρεσβεία του Λιβάνου (δεκαετία 1960).

θεια λειτουργία είναι ένα μίγμα Συριακής και Αραβικής, οι οποίες στην Κύπρο εναλλάσσονται και με την Ελληνική. Αν και η Μαρωνιτική Εκκλησία αναγνωρίζει τα μυστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας, δυστυχώς δεν συμβαίνει το αντίστροφο. Όπως και στην Ορθόδοξη Εκκλησία, οι διάκονοι και οι ιερείς δεν είναι αναγκαστικά άγαμοι· το ξύρισμα επαφίεται στην κρίση του ιερέα, ενώ το σύμβολο του σταυρού σχηματίζεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς δεξιά.

Η διάλεκτος του Κορμακίτη

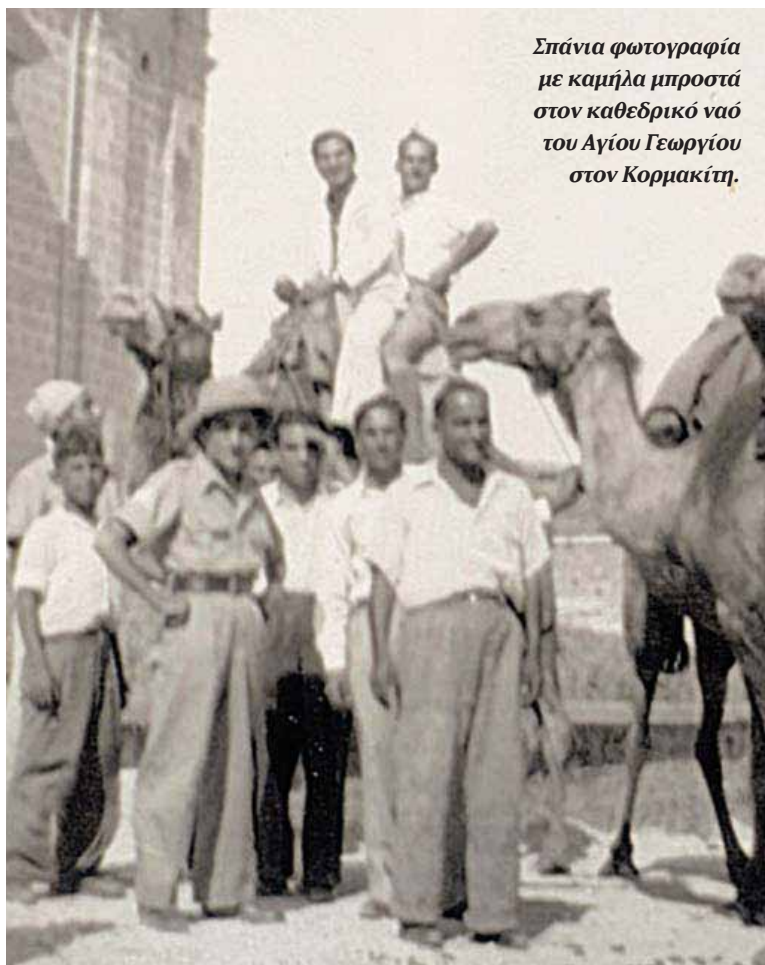
Αν και στην πλειοψηφία τους οι Μαρωνίτες των τριών μικρότερων χωριών μιλούν αποκλειστικά την Ελληνική, οι Κορμακιτιανοί είναι περήφανοι για τη διάλεκτό τους, η οποία επέζησε για αιώνες και, μολοντί σήμερα ομιλείται καθημερινά μόνο από τους εγκλωβισμένους του Κορμακίτη, είναι κατανοητή από 1.000 περίπου άλλους, χαρακτηρίζεται δε ως χρυσορυχείο για το μελετητή της σημαντικής γλωσσολογίας.

Οι πρώτοι Μαρωνίτες της Κύπρου μιλούσαν Συριακά, πα-

ραπλήσια γλώσσα της Αραμαϊκής (της γλώσσας του Ιησού), ωστόσο όσοι ήλθαν εδώ κατά ή μετά το 938 μιλούσαν πλέον Αραβικά. Η γλώσσα τους μιλιόταν ευρέως στη Λευκωσία και την Αμμόχωστο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία. Ωστόσο, σταδιακά οι Μαρωνίτες υιοθέτησαν την ελληνική γλώσσα, με εξαίρεση τους κατοίκους του Κορμακίτη και της Αγίας Μαρίνας: οι μεν ήταν αυτόρχεις και απομονωμένοι γεωγραφικά, οι δε είχαν επαφή με τους Λιβανέζους μοναχούς του Προφήτη Ηλία. Μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα η αραβική διάλεκτος (τα γνωστά 'αράπικα') επέζησε μόνο στην περιοχή του Κορμακίτη.

Η διάλεκτος του Κορμακίτη είναι ένα αμάλγαμα αραβικής και ελληνικής, με γαλλικά, ιταλικά, συριακά και τούρκικα στοιχεία. Έχει 5 ήχους φωνηέντων, 18 σύμφωνα και 5 δίφθογγους. Διαθέτει μόνο αρσενικά και θηλυκά ουσιαστικά/επίθετα, πέντε χρόνους (ενεστώτας, παρατατικός, αόριστος, μέλλοντας και υποθετικός παρατατικός), δύο εγκλίσεις (ονομαστική, προστακτική), τέσσερις πτώσεις (ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλιτική), δύο φωνές (ενεργητική, παθητική), ξεχωριστούς τύπους για το δεύτερο και τρίτο πρόσωπο του ενικού (αρσενικό/θηλυκό) και κοινό τύπο για το τρίτο πρόσωπο του πληθυντικού. Απομονωμένη για αιώνες από την ηπειρωτική Αραβική, έχει αναπτύξει ενδιαφέροντα γλωσσολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία μοιράζεται με τη μεσαιωνική αραβική της Βαγδάτης και του Αλέππο και, σε λιγότερο βαθμό, με τα Μαλτέζικα· ως επί το πλείστον, δεν είναι κατανοητή στους σύγχρονους ομιλητές της Αραβικής.

Επειδή δεν διαθέτει τυποποιημένη γραπτή απόδοση, για αιώνες απλώς μεταφερόταν από στόμα σε στόμα, με αποτέλεσμα σήμερα να κινδυνεύει με εξαφάνιση. Το 2002 το Συμβούλιο της Ευρώπης κήρυξε την κυπρομαρωνιτική αραβική ως σοβαρά απειλούμενη γλώσσα, και στην ίδια κατηγορία την κατατάσσει το Κόκκινο Βιβλίο Απειλούμενων Γλωσσών της UNESCO. Το Μάρτιο του 2008 συγκροτήθηκε ειδική επιτροπή για την προστασία της κυπρομαρωνιτικής αραβικής από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Οι ίδιοι οι Μαρωνίτες ίδρυσαν εσχάτως την πολιτιστική ομάδα Kermia Ztite (Νέα Κέρμια) και την πλατφόρμα Hki Fi Sanna (μιλάτε τη γλώσσα μας), οι οποίες δραστηριοποιούνται έντονα υπέρ της διατήρησης και διάδοσης της διαλέκτου του Κορμακίτη· για το σκοπό αυτό έχουν οργανώσει συνέδρια και έχουν κυκλοφορήσει ενδιαφέρον φιλμάκι, το οποίο υπάρχει ανεβασμένο στο <http://www.youtube.com/watch?v=ODysXqfS6Q>.

Σπάνια φωτογραφία με καμήλα μπροστά στον καθεδρικό ναό του Αγίου Γεωργίου στον Κορμακίτη.

**Ο Ιωάννης Μαυρίδης,
πρώτος Εκπρόσωπος των Μαρωνιτών.**

Το 2000 ο δάσκαλος και ιερέας Αντώνης Φραγκίσκου εξέδωσε «Το Λεξικό της αραβικής διαλέκτου του Κορμακίτη», έναν πραγματικό γλωσσικό θησαυρό· επίσης, το 2004 ο Μάλτεζος γλωσσολόγος Alexander Borg εξέδωσε το «A Comparative Glossary of Cypriot Maronite Arabic (Arabic-English)», το γλωσσολογικό ευαγγέλιο της διαλέκτου. Επιπλέον, ο δάσκαλος Ηλίας Ζωνιάς διδάσκει εθελοντικά περίπου 15 μαθητές του Δημοτικού Σχολείου του Αγίου Μάρωνα την κυπρομαρωνιτική αραβική μία φορά το απόγευμα, ως μάθημα επιλογής. Αν και οι Μαρωνίτες ήδη χρησιμοποιούν έναν ημιεπίσημο τρόπο γραφής με βάση τα ελληνικά, ο γλωσσολόγος Alexander Borg έχει προτείνει ένα καινούργιο σύστημα γραφής με 28 γράμματα, κυρίως λατινικά.

Δραστηριότητες της μαρωνιτικής κοινότητας

Η ποικίλη ευρύτητα των δραστηριοτήτων της μαρωνιτικής κοινότητας, σε συνδυασμό με τον επιβεβλημένο περιορισμό χώρου για το αφιέρωμα αυτό, δεν μας επιτρέπει να αποτυπώσουμε λεπτομερώς όλες τις πτυχές της δραστηριότητας μαρωνιτικής κοινότητας, ωστόσο θα επιχειρήσουμε να καταγράψουμε όσα περισσότερα μπορούμε. Πάντως, ενδεικτικό της ενεργητικότητας των Μαρωνιτών είναι ότι και τα τέσσερα χωριά τους διαθέτουν δική τους ιστοσελίδα, και ότι από πλευράς έντυπου τύπου κυκλοφορεί το «Κοινοτικό Βήμα», ο «Τύπος των Μαρωνιτών» και η «Κοινότητα».

Οι Μαρωνίτες διαθέτουν Ιστορικό και Πολιτιστικό Κέν-

τρο Μαρωνιτών, που στεγάζεται στην Ανθούπολη, Σύνδεσμο Επιστημόνων Μαρωνιτών Κύπρου, Ίδρυμα Πρόνοιας και Ανάπτυξης Μαρωνιτών Κύπρου, Νεολαία Μαρωνιτών Κύπρου, Καθολική Νεολαία Μαρωνιτών Κύπρου, Σωματείο ΚΟΡΜΑΚΙΤΗΣ, Σωματείο Ε.Ν.Α. Ασωμάτου, Ένωση Νέων Τιμίου Σταυρού Καρπάσιας και Σύνδεσμο Γυναικών Ασωμάτου, που στεγάζονται στη Λευκωσία και Κέντρο Νεότητας Μαρωνιτών, που στεγάζεται στα Κάτω Πολεμίδια. Από το 2001 λειτουργεί και η Στέγη Ευγηρίας «Άγιος Αντώνιος» στην Ανθούπολη.

Η μαρωνιτική κοινότητα δραστηριοποιείται έντονα και στον ποδοσφαιρικό τομέα, με τέσσερις ομάδες: Σωματείο Ένωσης Μαρωνιτών Ανθούπολης, Σωματείο ΚΕΔΡΟΣ Αγίας Μαρίας Σκυλλούρας, με έδρα τον Κοτσιάτη, Σωματείο Ένωσης Νέων Ασωμάτου, με έδρα τη Λευκωσία και Αθλητική Ένωση Κορμακίτη, με έδρα την Έγκωμη. Διοργανώνονται φιλοanthρωπικές, καλλιτεχνικές και άλλες εκδηλώσεις, θρησκευτικές εορτές, αιμοδοσίες, τόμπολες, καθώς και θερινές κατασκηνώσεις στον Πρόδρομο. Για τους μικρούς Μαρωνίτες υπάρχει το 99ο Σύστημα Προσκόπων Μαρωνιτών· πρωτοϊδρύθηκε το 1959 και λειτούργησε μέχρι το 1964 στην περιοχή της Πύλης Πάφου. Επαναλειτούργησε τον Απρίλιο του 1996, αρχικά στον περίβολο της εκκλησίας του Αγίου Μάρωνα και, από το Φεβρουάριο του 2001, στο Στρόβολο. Έχει περίπου 70 μέλη. Τέλος, οι Μαρωνίτες είναι η μόνη θρησκευτική ομάδα που διαθέτει Συνεργατικό· το Συνεργατικό Ταμειυτήριο ΑΜΚΚΑ (Αγία Μαρίας, Κορμακίτη, Καρπάσιας, Ασωμάτου) ιδρύθηκε την 1η Ιουνίου 1998 μετά από ενέργειες του Εκπροσώπου της κοινότητας, και στις 31/12/2007 είχε 424 μέλη. Είναι το μόνο ταμειυτήριο στην εντός των τειχών Λευκωσία και στεγάζεται στην περιοχή της Πύλης Πάφου, με σκοπό να εξυπηρετεί εύκολα τους εγκλωβισμένους Μαρωνίτες, αλλά και τους πέραν των είκοσι συνεργαζόμενους οργανισμούς. Οι κρατικές χορηγίες προς τους Μαρωνίτες διοχετεύονται μέσω του Συνεργατικού Ταμειυτηρίου, για διευκόλυνση των ευεργετούμενων.

Σημαινόμενες φυσιογνωμίες

Αν κάποιος ήθελε να περιγράψει γενικά τις θρησκευτικές κοινότητες της Κύπρου, θα έλεγε ότι οι Λατίνοι αποτελούν την μπουρζουαζία (αστική ελίτ), οι Αρμένιοι ανήκουν στην τάξη των εμπόρων και οι Μαρωνίτες είναι οι άνθρωποι της γης. Ωστόσο, δεν είναι λίγοι οι Μαρωνίτες που ξεχώρισαν με την προσφορά τους στα κοινά της κοινότητας και της Κύ-

πρου μας. Ενδεικτικά αναφέρουμε δέκα μόνο:

- **Αντώνης Χατζηρούσος:** γεννήθηκε στον Κορμακίτη στις 20/02/1939 και είναι από το 1996 ο Εκπρόσωπος των Μαρωνιτών. Λογιστής στο επάγγελμα, είναι ο Πρόεδρος του Ιδρύματος Ευημερίας Μαρωνιτών Κύπρου, του Ιδρύματος Στέγης Ευγηρίας «Άγιος Αντώνιος» και του Συνεργατικού Ταμειτηρίου Αγίας Μαρίνας, Κορμακίτη, Καρπάσιας και Ασωμάτου.
- **Κλαύδιος Μαυρόχαννας:** κατάγεται από τον Κορμακίτη και γεννήθηκε στη Λάρνακα στις 02/08/1959. Εργάζεται από το 1980 ως μηχανικός αεροσκαφών στις Κυπριακές Αερογραμμές. Στις 03/03/2008 αντικατέστησε το Δημήτρη Χριστόφια στη βουλευτική έδρα της επαρχία Κερύνειας.
- **Ιωάννης Ορφανού:** γεννήθηκε το 1938 στον Ασώματο και, μετά τις φιλοσοφικές και ιερατικές του σπουδές, δίδαξε στο κολλέγιο Terra Santa Λευκωσίας και υπηρέτησε ως εφημέριος στην εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων. Το 2000 ορίστηκε Χωρεπίσκοπος των Μαρωνιτών Κύπρου.
- **Ιωάννης Φοραδάρης:** γεννήθηκε στον Κορμακίτη στις 14/11/1909. Μετά τις ιερατικές σπουδές του χειροτονήθηκε ιερέας το 1933 και ορίστηκε το 1939 Γενικός Βικάριος και εφημέριος Λευκωσίας, θέσεις που διατήρησε μέχρι το θάνατό του. Μεγάλος ευεργέτης της μαρωνιτικής κοινότητας, από το 1967 ονομάζεται και Χωρεπίσκοπος Μαρωνιτών Κύπρου. Απεβίωσε στις 04/05/2000.
- **Ιωσήφ Τριανταφυλλίδης:** γεννήθηκε το 1873 στην Καρπάσια και το 1925 διαδέχθηκε τον πρώτο εξάδελφό του, Ιωάννη Κυρίλλη, ως Γενικός Βικάριος, θέση την οποία κατείχε μέχρι το 1939. Ως ιερέας και διδάσκαλος εργάστηκε στη Λευκωσία, την Αμμόχωστο, τη Λεμεσό, τον Ασώματο και την Καρπάσια, ενώ υπηρέτησε και ως Βουλευτής (1922-1926). Απεβίωσε στις 16/02/1945.
- **Ηλίας Παρτέλλας:** γεννήθηκε στον Ασώματο στις 12/02/1911 και εργάστηκε ως δάσκαλος σε όλα τα μαρωνίτικα χωριά μέχρι και την αφυπηρέτησή του. Αργότερα υπηρέτησε ως διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου Terra Santa, ενώ μεταξύ 1979-1995 παρέδιδε μαθήματα στα μαρωνιτόπαιδα του οικοτροφείου στην Ακρόπολη. Απεβίωσε στις 22/06/2002.
- **Ιωσήφ Γιαμάκης:** γεννημένος στις 28/08/1918 στον Κορμακίτη, εξελέγη Βουλευτής Λευκωσίας με το Πατριωτικό Μέτωπο στις πρώτες βουλευτικές εκλογές στις 31/07/1960. Υπήρξε μέλος των Δ.Σ. της Σχολής Τυφλών και της Αγγλικής Σχολής. Απεβίωσε τον Ιούνιο του 2004.

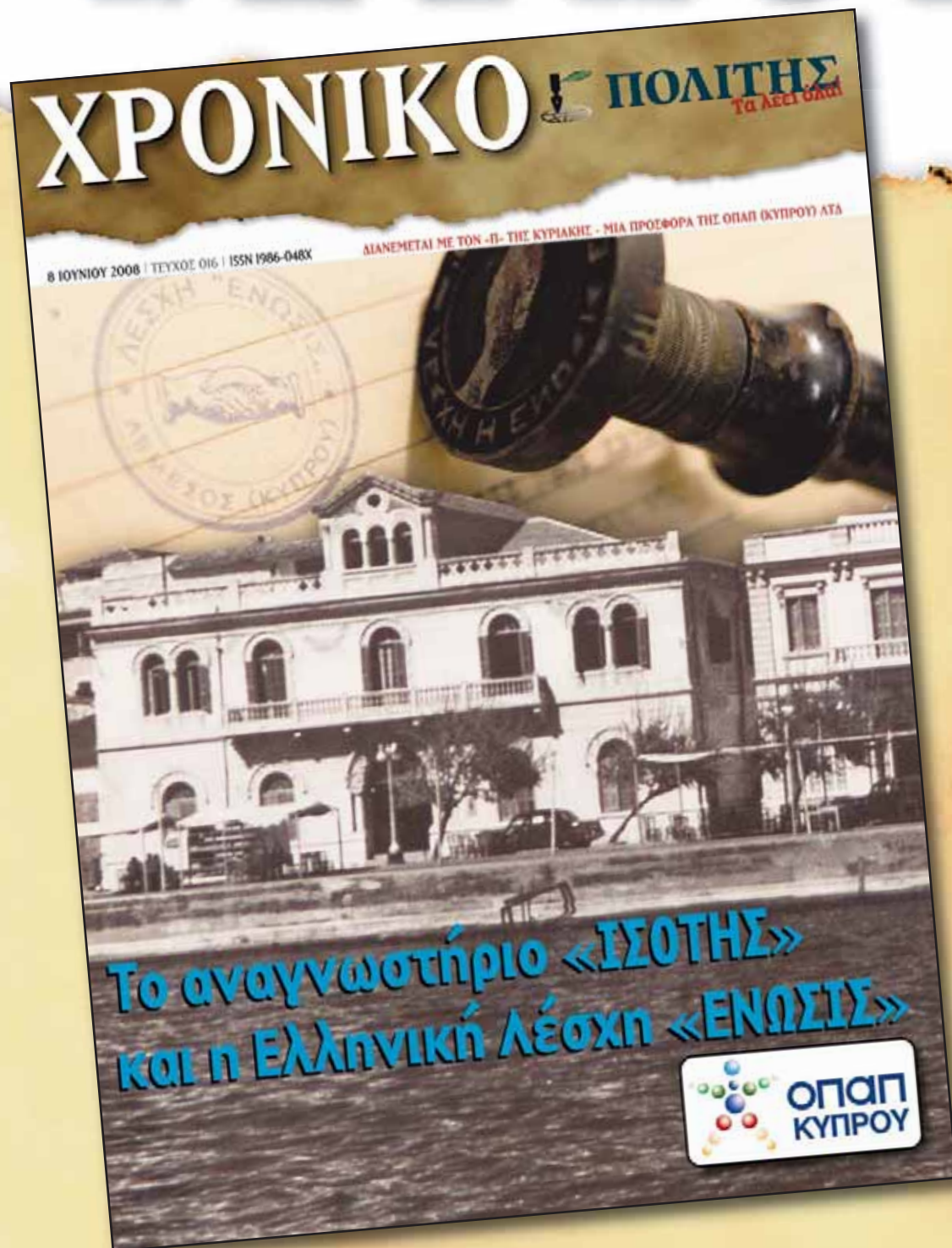
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Απογραφές πληθυσμού 1881 - 2001 (Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών).
- Έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος της μαρωνιτικής κοινότητας.
- Varnava, Andrekos: The Maronite community of Cyprus: past, present and future (εν μέρει στο [http://syria-wide.com/The Maronite Community of Cyprus.htm](http://syria-wide.com/The_Maronite_Community_of_Cyprus.htm)).
- Ίδρυμα Χωρεπίσκοπου Ιωάννη Φοραδάρη: Η ιστορία των Μαρωνιτών της Κύπρου (Λευκωσία: 2006).
- Papadopoulos, Theodore: Social and historical data on population (1570-1881) (Cyprus Research Centre, Nicosia: 1965).
- Παυλίδης, Άντρος: Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια (εκδόσεις Φιλόκυπρος, Λευκωσία: 1984-1996).
- Cyprus Today (May-August 2002): The Maronite community of Cyprus.
- Φραγκίσκου, Αντώνης: Ιστορία και λαογραφία Μαρωνιτών Κύπρου (Λευκωσία: 1989).
- <http://www.mari.org> • <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm>

Ευχαριστίες: Βιβλιοθήκη Υπουργείου Οικονομικών, Δημοτική Βιβλιοθήκη Λασιθίων, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών (ΡΙΟ), Ανδρέας Βαρνάβα, Αντώνης Χατζηρούσος, Γεωργία Πιτσιάκου, χωρεπίσκοπος Γιαννάκης Ορφανού, Έλενα Ιωάννου, πάτερ Ιωσήφ Λακκοτρήνης Μιχαηλίδης, Κατερίνα Χαννατζιά, Κίκα Σαρρή, Μαριάννα Φραγκέσκου, Μυρούλα Μανπούρα, Σίαρπελ Τζουτζούκης, Ταρίνα Αγγελί.

- **Ιωάννης Μαυρίδης:** γεννήθηκε στις 01/12/1922 στον Κορμακίτη και διετέλεσε Εκπρόσωπος Μαρωνιτών μεταξύ 1960-1981 και 1986-1991. Μεγάλος ευεργέτης των Μαρωνιτών, για μικρό διάστημα το 1974 παρέμεινε εγκλωβισμένος στο χωριό του. Απεβίωσε στις 11/02/1992.
 - **Αβραάμ Αντωνίου:** γεννήθηκε στην Καρπάσια στις 15/01/1928. Ιδρυτικό μέλος της Συντεχνίας κυβερνητικών εργατοϋπαλλήλων της Π.Ε.Ο., την οποία υπηρέτησε από διάφορα πόστα, εξελέγη Βουλευτής του ΑΚΕΛ στην επαρχία Λευκωσίας το 1991 και το 1996. Απεβίωσε στις 20/08/2001.
 - **Φιλίσα Χατζηχάννα:** καταγόμενη από την Αγία Μαρίνα, γεννήθηκε το 1947 στη Λευκωσία και πρωτοστάτησε στην παραγωγή παιδαγωγικών προγραμμάτων. Βραβευμένη συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας από κυπριακούς/ελληνικούς οργανισμούς και την UNICEF, απεβίωσε στις 02/12/1999.
- Πολλοί άλλοι είναι οι Μαρωνίτες με σημαντική συνεισφορά στα κοινοτικά δρώμενα, όπως ο ιερέας Αντώνης Φραγκίσκου, η αδελφή Μπερναντέντ Σκορδή, ο Γιώργος Σεργίδης, ο Τώνης Σολωμού, ο Νίνος Χατζηρούσος, ο Γενικός Βικάριος Ιωάννης Κυρίλλη (†), ο πάτερ Αντώνιος Τερζής (†), ο Τελέσφορος Νακούζης (†), ο Ηλίας Πρενς (†), ο Ναπολέον Ιωσήφ Χατζηανδρέα (†) κτλ. Επίσης, να αναφέρουμε ότι κατά την βάρβαρη τουρκική εισβολή του 1974 σκοτώθηκαν 3 Μαρωνίτες και 2 Μαρωνίτισσες από τον Κορμακίτη και ένας από την Καρπάσια, και πως η μαρωνιτική κοινότητα έχει δύο αγνοούμενους: το στρατιώτη Ρογήρο Κουμέττου, που γεννήθηκε το 1955 στον Κορμακίτη και τον Κυριάκο Αντωνίου, που γεννήθηκε το 1930 στην Αγία Μαρίνα.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Οι λέσχες της Λεμεσού και η συνεισφορά τους στους εθνικούς αγώνες, την πνευματική ζωή και την κοινωνία.